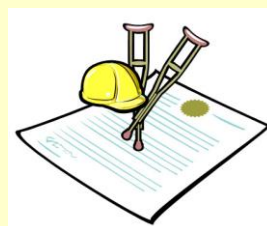

Uføretrygd

– vilkår og utmålingsprinsipper

Professor dr. juris Morten Kjelland

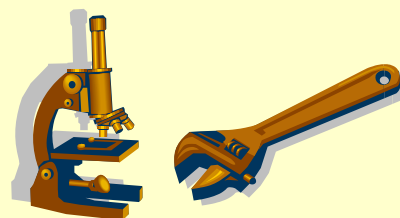
1

Uføretrygd

– vilkår og utmålingsprinsipper

«JURIDISK WORKSHOP»

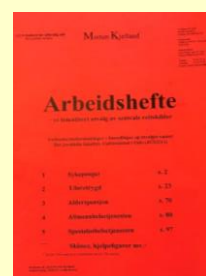
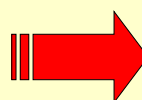

Professor dr. juris Morten Kjelland

2

Uføretrygd

– vilkår og utmålingsprinsipper

Professor dr. juris Morten Kjelland

3

Språkrådet svarer:

Ifølge *Norsk etymologisk ordbok* (Kagge forlag) er *trygð* beslektet med *tryggr* som betød 'trofast, trygg', og som har gitt det norske ordet *trygg*.

Vennlig hilsen
Marianne Aasgaard
rådgiver

4

Overordnet formål

Folketrygdloven 1997 (ftrl.) § 12-1

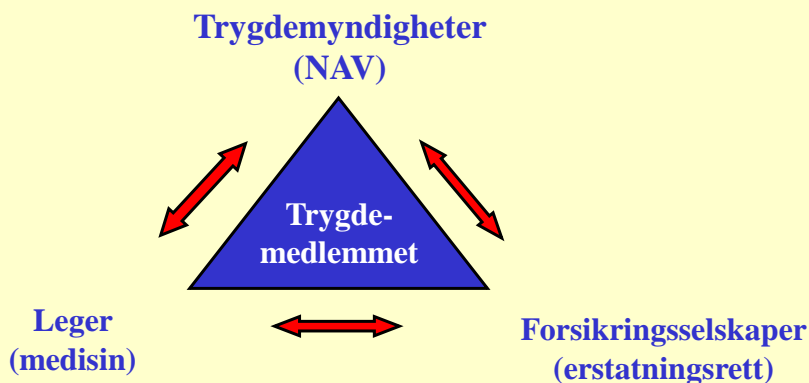
«Formålet med uføretrygd er å **sikre inntekt** for personer som har fått sin inntektsevne varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte.»

↳ Ftrl. § 1-1

«Folketrygdens formål er å **gi økonomisk trygghet ved å sikre inntekt** og kompensere for særlige utgifter ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall.»

5

«Aktør»-trekanten

6

Oversikt over forelesningen **- hoveddelene**

Vilkår

for uføretrygd

I

Utmåling

av uføretrygd
– herunder kort om prosessuelle sider

II

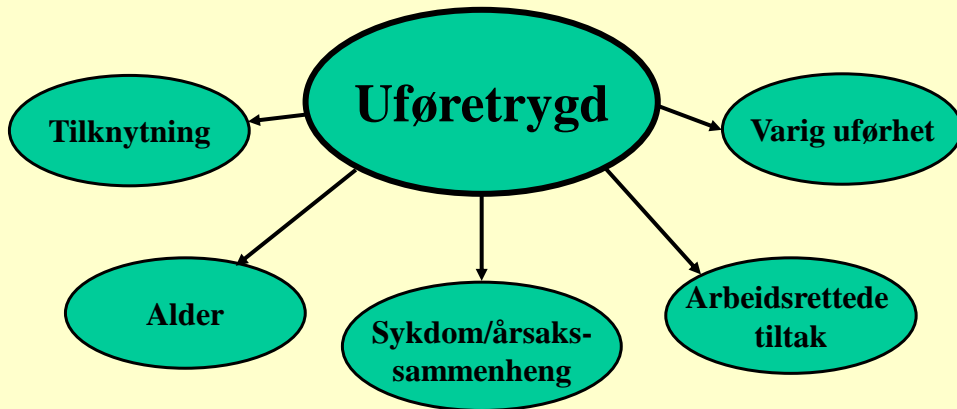
7

I

Vilkår
for rett til uføretrygd

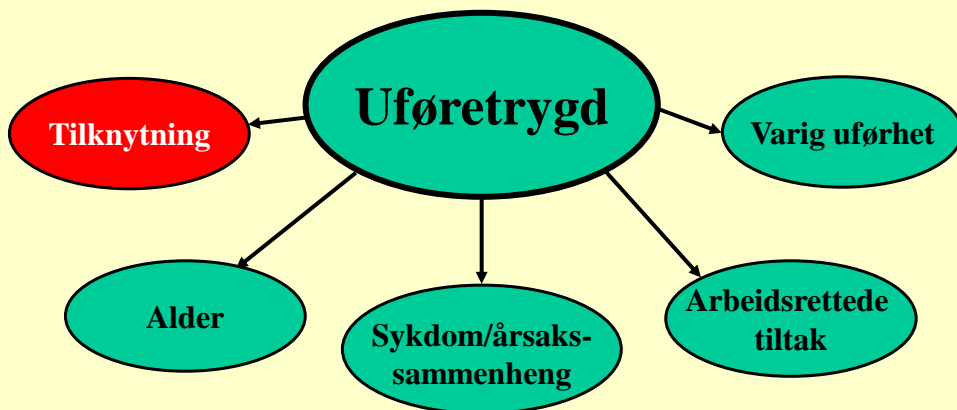
8

Dem fem vilkårene

9

Dem fem vilkårene

10

Vilkår for uføretrygd

① tilknytning

Utgangspunkt

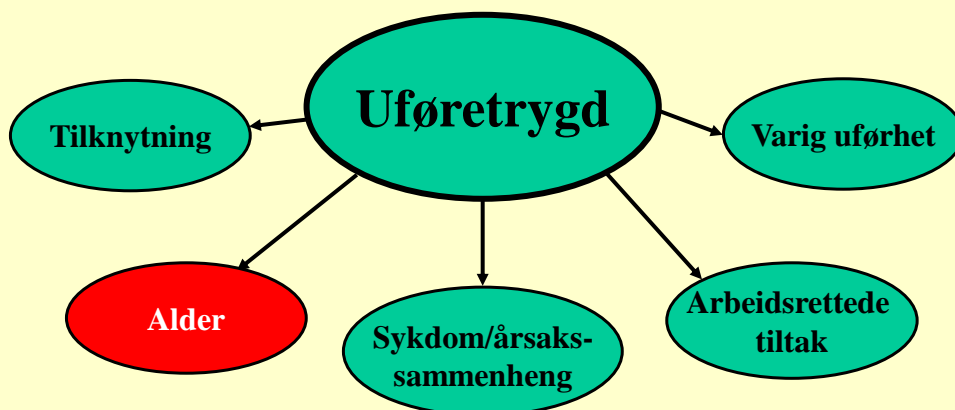
- ↳ Trygdemedlem ved kravsfremming, jf. ftrl. §§ 12-2 og 12-3
 - ↳ Hensyn – behovet for kontroll
- ↳ Trygdemedlem 3 siste år før uførheten oppsto, jf. ftrl. § 12-2 (1), jf. § 12-8
 - ↳ Hensyn – et «forsikringsrettslig» prinsipp

Unntak og presiseringer

- ↳ Flyktninger, jf. ftrl. § 12-2 (2), jf. § 1-7
- ↳ Fødte og unge uføre som kommer til Norge, jf. ftrl. § 12-2 (3), bokstav a
- ↳ Personer i internasjonale operasjoner mv., jf. ftrl. § 12-2 (1), 2.p.
- ↳ Adgang til – på visse vilkår – eksportert av uføretrygd, jf. § 12-3 (2)-(4)

11

Dem fem vilkårene

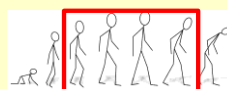
12

Vilkår for uføretrygd

② alder

Utgangspunkt

↳ Søkeren må være mellom 18 og 67 år, jf. ftrl. § 12-4 (1)

↳ Hensyn bak nedre aldersgrense og øvre aldersgrense

Særregler/unntak

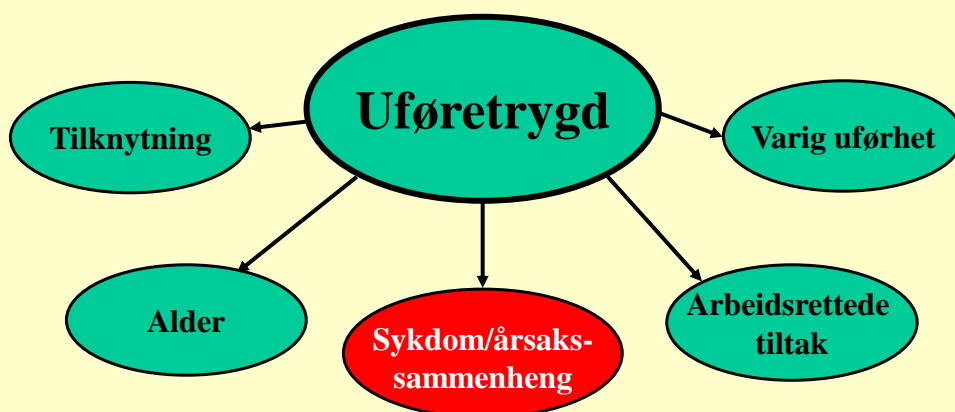
↳ For personer som fremmer krav etter fylte 62 år, jf. ftrl. § 12-4 (2)

↳ Samordning av uføretrygd og tidlig uttak av alderspensjon etter de nye reglene med fleksibel pensjonsalder

↳ Trenger ikke vite mer ... (ikke pensum) 👍

13

Dem fem vilkårene

14

«Aktiv» forelesningsdel

Oppgave 2 – uføretrygd

Vi leser oppgaven om Lars, og vurderer de materielle spørsmålene ...

15

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

Positiv avgrensning, § 12-6 første ledd, *første* punktum

➤ «sykdom, skade eller lyte»

16

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

Positiv avgrensning, § 12-6 første ledd, *første* punktum

- «sykdom, skade eller lyte»

17

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

Positiv avgrensning, § 12-6 første ledd, *første* punktum

- «sykdom, skade eller lyte»

- Anerkjent sykdomsdiagnose

Legevitenskapelig perspektiv (teori)

Klinisk perspektiv (praksis)

} Kumulative vilkår, jf. ordet
«og» i ftrl. § 12-6 (2), 1.p.

Handwritten signature

18

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

Positiv avgrensning, § 12-6 første ledd, *første* punktum

➤ «sykdom, skade eller lyte»

➤ Anerkjent sykdomsdiagnose

Legevitenenskapelig perspektiv (teori)

Klinisk perspektiv (praksis)

} Kumulative vilkår, jf. ordet «og» i ftrl. § 12-6 (2), 1.p.

➤ Ikke krav om objektivt registrerbare symptomer/funn

Negativ avgrensning, § 12-6 annet ledd, *andre* punktum

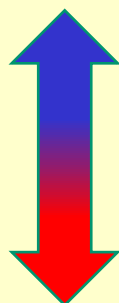
➤ «sosiale eller økonomiske problemer» – gir *ikke* rett til uføretrygd

19

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

Positiv avgrensning: «sykdom, skade eller lyte»

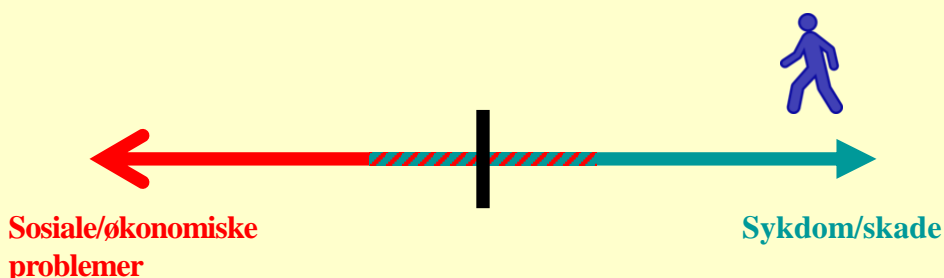
Kasuistikk
– eksempler fra praksis

Negativ avgrensning: «sosiale og økonomiske problemer»

20

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

➤ Alminnelige sykdomsdiagnoser

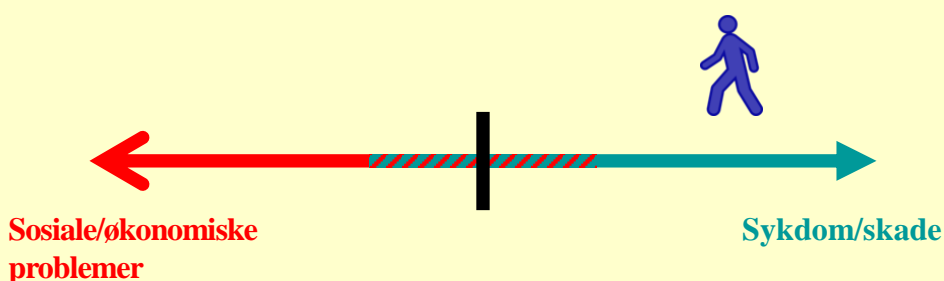
➤ Omfatter både fysiske og psykiske lidelser

21

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

➤ Psykopati

➤ Før 1971: Ingen adgang til å få uføretrygd

➤ Fra 1971: Revidert («oppmyket») praksis

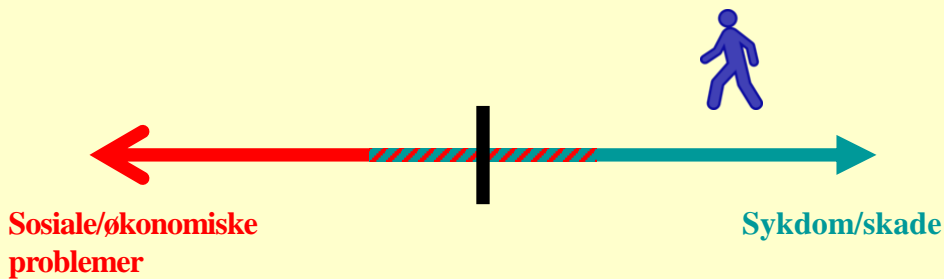
Hvorfor et problem?

Se Arbeidshefte s. 24

22

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

- Psykopati
- Før 1971: Ingen adgang til å få uføretrygd
- Fra 1971: Revidert («oppmyket») praksis

23

Sykdomskravet

- «psykopatikjennelsen» (ankesak 1167/71)

«Rikstrygdeverket har – blant annet i ankesak 613/70 ... – gått ut fra at [forarbeids]uttalelsen også tar sikte på å utelukke 'psykopatiske tilstander' som grunnlag for uføretrygd. Etter rettens oppfatning synes det ikke umiddelbart innlysende at man fra de siterte utdrag av lovforarbeidene kan trekke en slik slutning. Retten vil peke på at psykopati er en godkjent psykiatrisk sykdomsbetegnelse som er innarbeidet i internasjonal sykdomsklassifisering, men betegnelsen er dårligere avgrenset enn andre og brukes varierende på en rekke tilstander der arten og graden av symptomene er forskjellige. ...

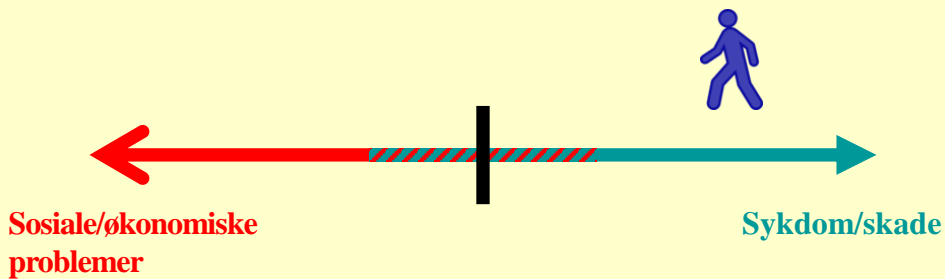
Retten må på fritt grunnlag som i uføresaker ellers avgjøre om ervervs- evnen er nedsatt 'på grunn av sykdom, skade eller lyte'.»

↳ Sml. bla. 1370/82 og 784/86, hvor det påpekes at det ikke er «diagnosen, men symptomenes art og grad som bør danne grunnlaget for uførevurderingen».

24

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

➤ Psykopati

➤ Før 1971: Utelukket fra å få uføretrygd

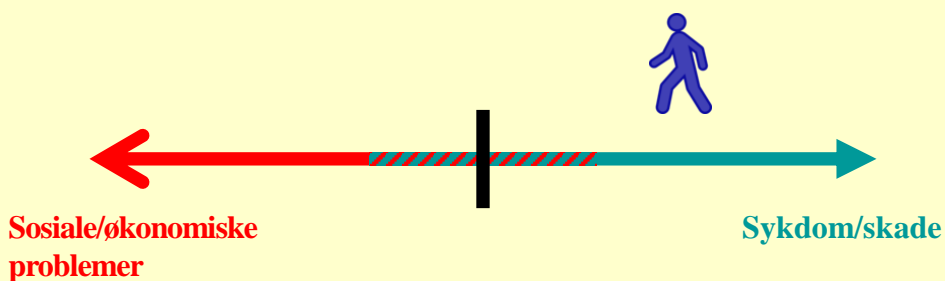
➤ Fra 1971: Revidert («oppmyket») praksis

Arbeidshefte s. 50 f.

25

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

➤ Alkohol-tilfeller: 1) alkoholskader, 2) alkoholisme i seg selv

➤ Alkoholisme: Uføretrygdloven 1960: alkoholisme var ikke omfattet

➤ Prinsippavgjørelse fra TRR – endring fra midten av 1970-tallet

26

Sykdomskravet

- «alkoholikerkjennelsen» (ankesak 595/75)

«En restriktiv bruk av uttalelsen [i Ot.prp. nr. 22 (1959)] vil kunne innebære en innskrenking i forhold til lovens ordlyd og gå utover en gruppe trygdesøkere. ... Likhets hensyn taler etter rettens oppfatning også imot en restriktiv bruk av uttalelsen om alkoholisme. ... Skulle en person med en alkoholisme som uten en restriktiv bruk av uttalelsen ville blitt ansett som sykdom og som fyller de øvrige vilkår, ikke få uføretrygd, ville han stilles i en ugunstig økonomisk særposisjon. ...

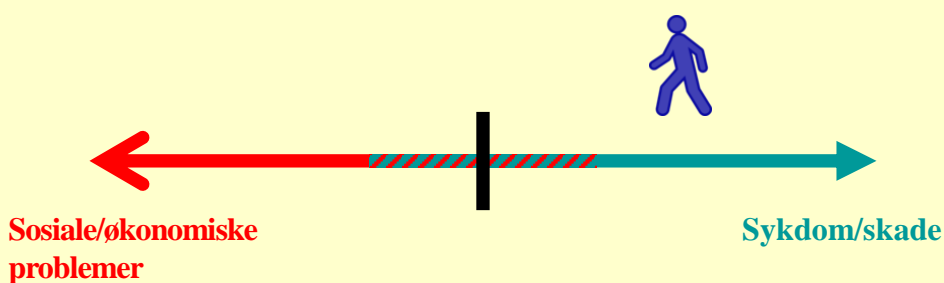
Betraktningene foran tilsier etter rettens mening at krav på uførepensjon fra person med alkoholisme i alminnelighet ikke avslås på medisinsk grunnlag uten at lege med spesialinnsikt på dette området har foretatt en personlig undersøkelse.»

↳ Fulgt opp i senere praksis, samt rundskriv fra NAV

27

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

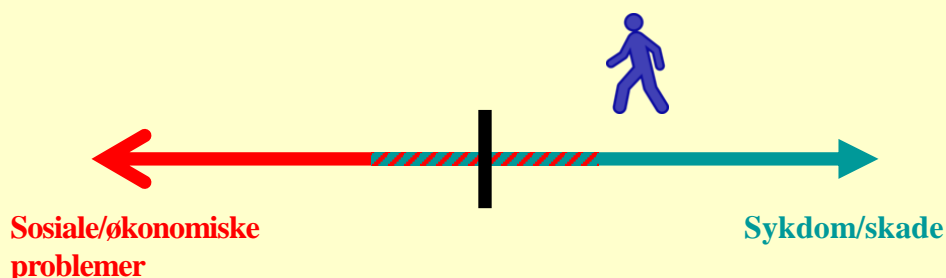

- Alkohol-tilfeller: 1) alkoholskader, 2) alkoholisme i seg selv
- Alkoholisme: Uføretrygdloven 1960: alkoholisme var ikke omfattet
- Prinsippavgjørelse fra Trygderetten **Arbeidshefte s. 54 f.**

28

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

➤ Narkomani

➤ Før midten av 1980-tallet: Ingen adgang til uføretrygd

➤ Fra midten av 1980-tallet: Revidert («oppmyket») praksis

29

Sykdomskravet

- rundskrivet til ftrl. § 12-6 tredje ledd

«Etter en del omgjøringer i Trygderetten åpnet Sosialdepartementet for at uføretrygd kunne tilstås på grunnlag av stoffavhengighet/misbruk.

Inngangsvilkårene skal imidlertid vurderes strengt. ... Uførepensjon skal bare tilstås når medisinsk behandling og ulike arbeidsrettede tiltak er gjennomført/forsøkt gjennomført i tilstrekkelig grad over tid, og det er slått fast at ingen behandling etter arbeidsrettede tiltak ansees å føre frem til ordinært arbeid.»

↳ Viser utviklingslinjer i reguleringen

↳ Viser sammenhengen med øvrige vilkår

30

Sykdomskravet

- praksis fra Trygderetten: TRR 2009/1978

«Slik retten oppfatter NAV Klage og anke Midt-Norge sitt vedtak er det lagt avgjørende vekt på uttalelsen av 20. august 2009 fra NAVs rådgivende overlege NN. NN legger vesentlig vekt på Aps rushistorie og han skriver blant annet:

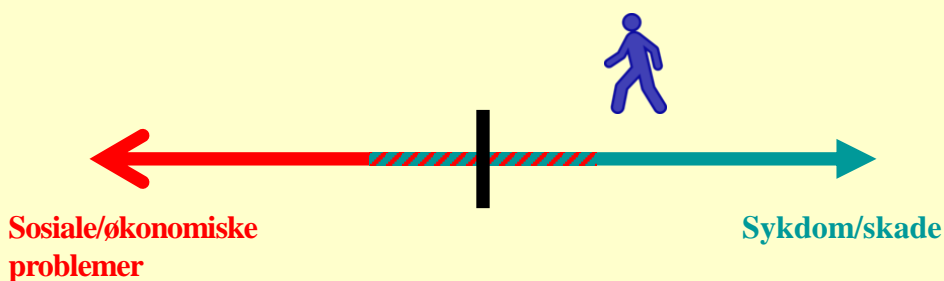
Man kan også spørre seg om den tapte arbeidsevnen er relatert til sykdom eller rus. Er den relatert til rus har han fått uførestønad på feilaktig grunnlag. ...

Etter rettens oppfatning overser rådgivende overlege NN den praksis som er etablert på folketrygdens uføreområde vedrørende alkoholisme og narkomani. Retten viser i denne sammenheng til hva som fremgår av Arbeids- og velferdsdirektoratets retningslinjer til folketrygdlovens § 12-6 om disse lidelsene.»

31

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

➤ Narkomani

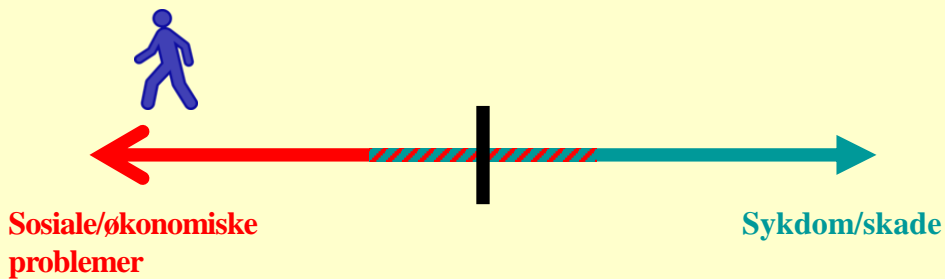
➤ Før midten av 80-tallet: Ingen adgang til uføretrygd

➤ Fra midten av 80-tallet: Revidert praksis **Arbeidshefte s. 62 f.**

32

Vilkår for uføretrygd

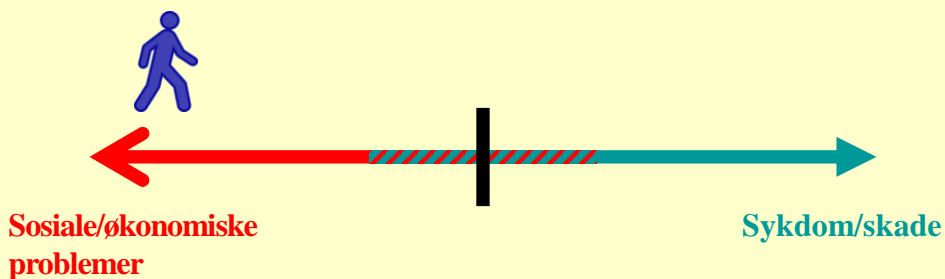
③ sykdomskravet

33

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

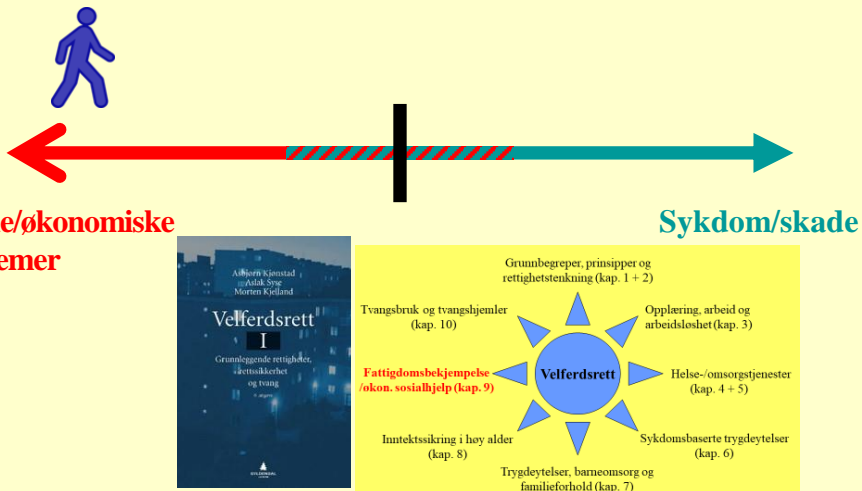

- Kriminalitet/sosial mistilpasning
- Helt utenfor dekningsområdet
- Følger av ordlyden, basert på alminnelig språkforståelse

34

Vilkår for uføretrygd

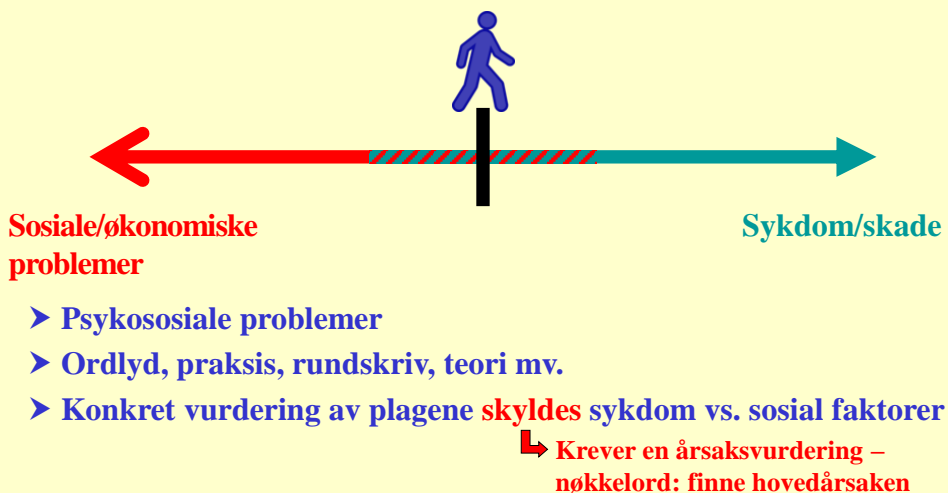
③ sykdomskravet

35

Vilkår for uføretrygd

③ sykdomskravet

36

Vilkår for uføretrygd

③ årsakskravet

Ftrl. § 12-6 tredje ledd

«Den medisinske lidelsen må ha medført en varig funksjonsnedsettelse av en slik art og grad at den utgjør hovedårsaken til nedsettelsen av inntektsevnen/arbeidsevnen.»

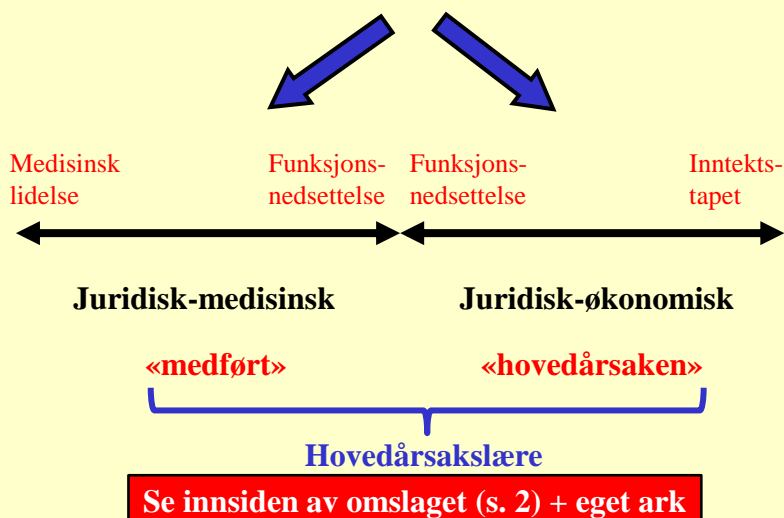
↳ **Dobbelt årsakskrav**

↳ **En figur til hjelp for tanken ...**

37

Vilkår for uføretrygd

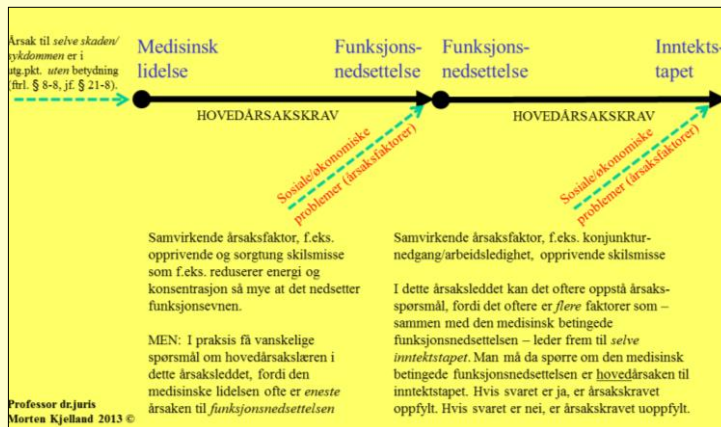
③ årsakskravet

38

Vilkår for uføretrygd

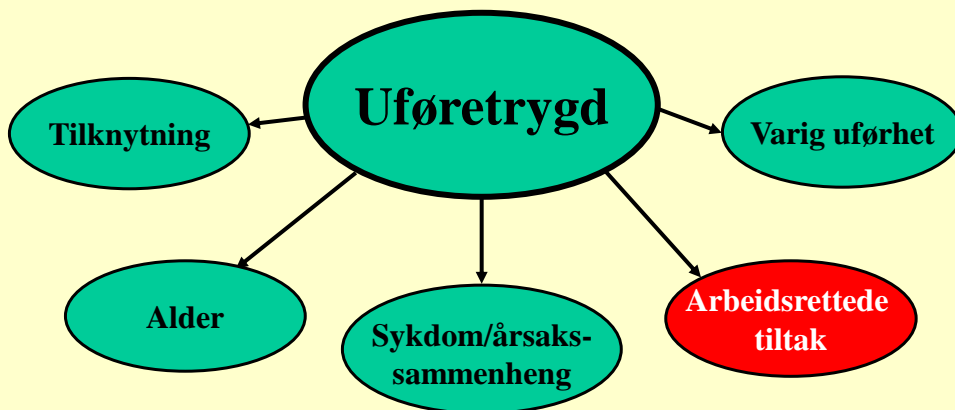
③ årsakskravet

Se innsiden av omslaget (s. 2) + eget ark

39

Dem fem vilkårene

40

Vilkår for uføretrygd

④ arbeidsrettede tiltak

Hovedregelen

- ↳ Ftrl. § 12-5 første ledd, *første* punktum, jf. ftrl. § 1-1 tredje ledd
- ↳ Krav om «gjennomgått hensiktsmessig behandling for å bedre arbeidsevnen»
- ↳ Helhetsvurdering: alder, evner, utdanning mv. (se andre ledd)
- ↳ Hensyn: brukerperspektiv + samfunnsperspektiv

Unntak

- ↳ Formålsløse «arbeidsrettede» tiltak
- ↳ Ftrl. § 12-5 første ledd, *andre* punktum
- ↳ Kvalifikasjonskrav: «**åpenbare grunner** ikke er hensiktsmessig»

41

Plexusskade (Rt. 2010 s. 113)

Kjønn Mann	Alder 22 på skadetiden (44 på domstidspunktet)	Ulykke Trafikkulykke
Skade Skulderskade	Attføringsopplegg 1) maler, 2) sjåfør – 3) kokk, 4) sjåfør	Attføringsresultat Negativt
Rettslig problemstilling: Hvilke situasjoner omfattes av unntaket i ftrl. § 12-5: Gjelder unntaket – om «åpenbare grunner» – <u>kun</u> i saker hvor arbeidsrettede tiltak <i>ikke</i> har vært forsøkt ELLER i <u>alle</u> saker?		
Trygderetten: Alle saker (både hvor attføring er og ikke er forsøkt)	Gulating lagm.rett: Kun hvor attføring ikke er forsøkt	Høyesterett: Alle saker (både hvor attføring er og ikke er forsøkt)

42

Høyesteretts rettskildeanalyse

- hvilke situasjoner som omfattes av unntaket i ftrl. § 12-5

Rettskilde	Kun hvor attføring er forsøkt tidligere	Alle saker = både hvor attføring er og ikke er forsøkt	Doms- referanse
Lovtekst: ordlyd, ftrl. § 12-5	X	(X)	Avsn. 51–55, 59
Forhistorie/omformulering (lov nr. 85/2004, skjerpet attf.krav)		X	Avsn. 67 og 71
Formålsbestemmelsen, § 1-1		X	Avsn. 55 og 73
St.meld. nr. 39 (1991–92)	X		Avsn. 61–62
Ot.prp. nr. 102 (2001–02)	X		Avsn. 63–71
NOU 2007: 4 s. 197		X	Avsn. 72
Reelle hensyn (formålsbetraktninger)		X	Avsn. 73

43

Høyesteretts rettskildeanalyse

- hvilke situasjoner som omfattes av unntaket i ftrl. § 12-5

«Jeg konkluderer med at kravet til attføring innebærer at alle tiltak som fremstår som hensiktsmessige, må være forsøkt. Det kreves klare holdepunkter for å konstatere at et tiltak ikke er hensiktsmessig, og dette klarhetskravet må – ut fra formålsbetraktninger – etter mitt syn tilsvare kravet om åpenbare grunner. Kravet blir dermed i utgangspunktet det samme som når attføring ikke tidligere har vært forsøkt.

En annen sak er at det faktiske grunnlaget for å vurdere om attføringsvilkåret er oppfylt vil kunne være bedre når attføring har vært forsøkt enn når ingen forsøk har vært gjort.»

Se Arbeidshefte s. 39 f.

44

Vilkår for uføretrygd

④ arbeidsrettede tiltak

Hovedregelen

- ↳ Ftrl. § 12-5 første ledd, *første* punktum, jf. ftrl. § 1-1 tredje ledd
- ↳ Krav om «gjennomgått hensiktsmessig behandling for å bedre arbeidsevnen»
- ↳ Hensyn: brukerperspektiv + samfunnsperspektiv

Unntak

- ↳ Formålsløse «arbeidsrettede» tiltak
- ↳ Ftrl. § 12-5 første ledd, *andre* punktum
- ↳ Kvalifikasjonskrav: «åpenbare grunner ikke er hensiktsmessig»
- ↳ Bestemmelsen gjelder enten tiltak er forsøkt tidligere eller ikke

45

Vilkår for uføretrygd

④ arbeidsrettede tiltak

INGEN AKTIVITET - INGEN PENGER: – Å gå fra en passiv til en aktiv tilværelse gir store gevinster for alle – ikke minst for den som møter kravet, sier leder av Nav Rælingen, Daniel Berg-Hansen (t.v.). Det er Cristofer Solheim, som akkurat nå er avhengig av pengestøtte fra Nav, helt enig i. Tom Gustavsen (Romerikes Blad)

Opp om morgenen – ut og jobb!

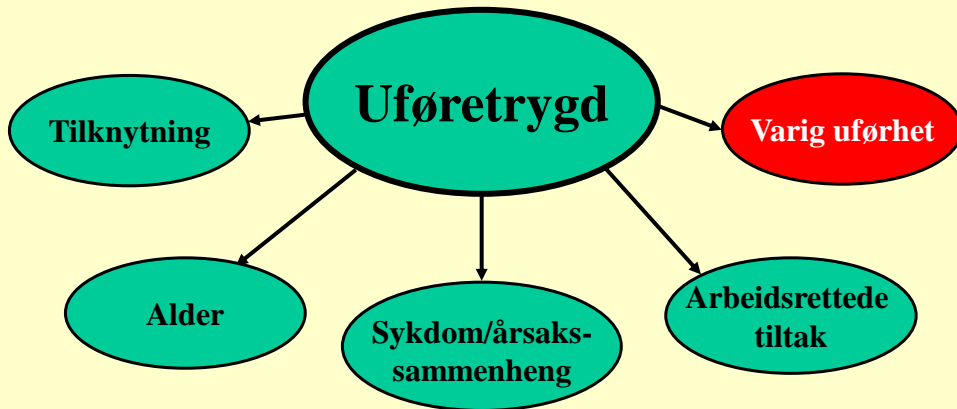
Nye krav fra NAV.

Av: Per Erik Fallet/Romerikes Blad
Publisert 29.01.15 09:53
Sist oppdatert 29.01.15 09:53

46

Dem fem vilkårene

47

Vilkår for uføretrygd

Ⓢ minst 50 % varig ervervsuførhet

Varighetskravet

- Ftrl. § 12-6 første ledd: «**varig** sykdom, skade eller lyte»
- Ftrl. § 12-6 tredje ledd: «**varig** funksjonsnedsettelse»
- Ftrl. § 12-7 første ledd: «**varig** nedsatt med minst halvparten»

Felles presiseringer

- 2–3 år er for kortvarig
- Kreves imidlertid ikke livsvarighet
- Teori/forarbeider: Antydnet at 7 år er nødvendig, men tilstrekkelig

Arbeidshefte s. 67

48

Vilkår for uføretrygd

⊖ minst 50 % varig ervervsuførhet

Uførhetskravet

➤ Økonomisk uførhetsbegrep

➤ Sammenlikning av to størrelser

↳ Økonomisk situasjon før sykdommen/skaden

- Faktisk vurdering, jf. ftrl. § 12-7
- Bevismidler: selvangivelser, likningspapirer mv.

↳ Økonomisk situasjon etter sykdommen/skaden

- Normativ vurdering, pga. «tapsbegrensningsplikten» i § 12-7 tredje ledd
- Sammensatt vurdering: alder, evner, utdanning og arbeidsmarked
- Skjerpet krav til yrkesmessig mobilisering
 - ⊘ må ta «ethvert arbeid som han kan utføre»
 - ⊘ «selv om det innebærer nedgang i lønn og yrkesmessig status»

49

Vilkår for uføretrygd

⊖ minst 50 % varig ervervsuførhet

Særlig om hjemmearbeidende

➤ Ftrl. § 12-8

➤ Fler

① Se

② Se

**Opphevet
1. januar 2015**

↳ Konkret sannsynlighetsvurdering (jf. første punktum)

↳ «Automatikk»-regel hvis ektefellens inntekt < 2 G (jf. andre punktum)

Sammen-
likning

50

II

Utmåling og utbetaling av uføretrygd – kort om prosessuelle sider

51

Utmåling & utbetaling - hovedlinjer

- **Uføretrygd beregnes med utgangspunkt i 66 % av beregningsgrunnlaget**, jf. ftrl. § 12-13 første ledd
- **Beregningsgrunnlaget er pensjonsgivende inntekt** (jf. § 3-15) **de 3 beste av de 5 siste årene før uførheten oppsto**, jf. § 12-11 første ledd
- **Medlemmer med lav inntekt er sikret en minsteytelse**, jf. § 12-13 annet ledd
 - ordinær sats på **2,28 G**: gift/samboer (etter § 1-5)
 - høy sats på **2,48 G** : enslige
 - særskilt sats for unge uføre : 2,66 G for gift/samboer og 2,91 G for enslige
- **Betydningen av trygdetid**, jf. § 12-13 fjerde ledd
 - forholdsmessig reduksjon ved kortere trygdetid enn **40 år** (unntak for flyktninger)
- **Betydningen av delvis redusert arbeidsevne**, jf. § 12-13 femte ledd
 - forholdsmessig reduksjon ved lavere uførhetsgrad enn **100**, se § 12-10

52

Utmåling & utbetaling

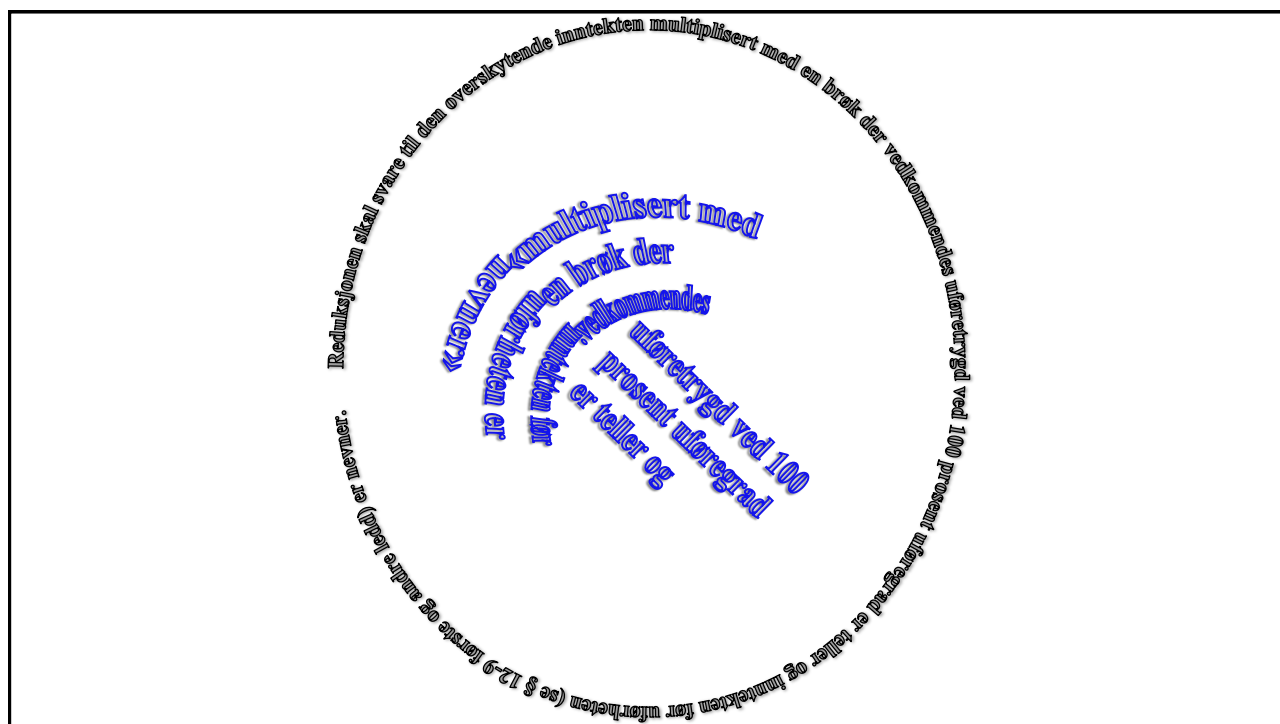
- særlig om avkortningsregelen

➤ Utdrag av ftrl. § 12-14 Reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt

Første ledd: «Når uføregraden fastsettes etter § 12-10, skal det fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 tredje ledd) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal det for kalenderår til og med år 2018 fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 tredje ledd) tillagt 60 000 kroner.»

Annet ledd: «Dersom mottakeren av uføretrygd har inntekt som overstiger inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der vedkommendes uføretrygd ved 100 prosent uføregrad er teller og inntekten før uførheten (se § 12-9 første og andre ledd) er nevner.»

53

54

Utmåling & utbetaling

- særlig om avkortningsregelen: § 12-14

Inntektsgrensen (første ledd)

Utgangspunkt:
Inntekt etter uførhet + 0,4 G

Reduksjonsprinsippene (annet ledd)

Beløpet som *overstiger*
inntektsgrensen skal ganges
med dekningsgraden

Dekningsgraden er
i utgangspunktet 66 %

55

Utmåling & utbetaling

- særlig om avkortningsregelen: § 12-14

Inntektsgrensen (første ledd)

Utgangspunkt:
Inntekt etter uførhet + 0,4 G

Eksempel: Lars har inntekt etter
uførhet på kr 0 (helt ufør)

Inntektsgrensen er da
0 kr + 40 540 [0,4 G]
= 40 540 kr

Reduksjonsprinsippene (annet ledd)

Beløpet som *overstiger*
inntektsgrensen skal ganges
med dekningsgraden = 66 %
(etter hovedregelen)

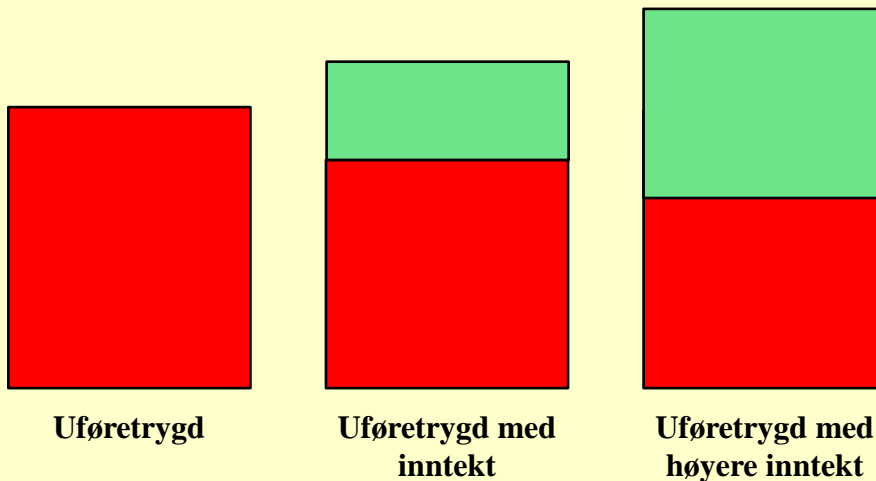
Eksempel: Lars får etter hvert
deltidsjobb og tjener 50 000 kr.
Overstigende beløp er **9460 kr**

9460 x 66 % = 6244 kr i fradrag
(reduksjonsbeløpet)

56

Utmåling & utbetaling

- særlig om avkortningsregelen: § 12-14

57

«Aktiv» forelesningsdel

Oppgave 2 – uføretrygd

Vi leser oppgaven om Lars, og vurderer kort det prosessuelle spørsmålet ...

58

Utmåling & utbetaling

- et par prosessuelle merknader

- Uføretrygdsaker forberedes av det lokale **NAV-kontoret**
- Avgjøres av **NAV-Forvaltning**
- Kan påklages til **NAV Klageinstans**
- Kan ankes inn for **Trygderetten**
- Kan bringes inn for domstolene ved søksmål mot direktoratet:
lagmannsrettene og Høyesterett
 - ↳ Gyldighetskontroll, ikke fastsette ny uføregrad jf. Rt. 2001 s. 995
 - ↳ Adgang til domstolsprøving, men domstolene viser «varsomhet med å overprøve» faglige vurderinger av medisin og attføring, jf. Rt. 2007 s. 1815

Arbeidshefte s. 35

59

Dagens fremstillingstips

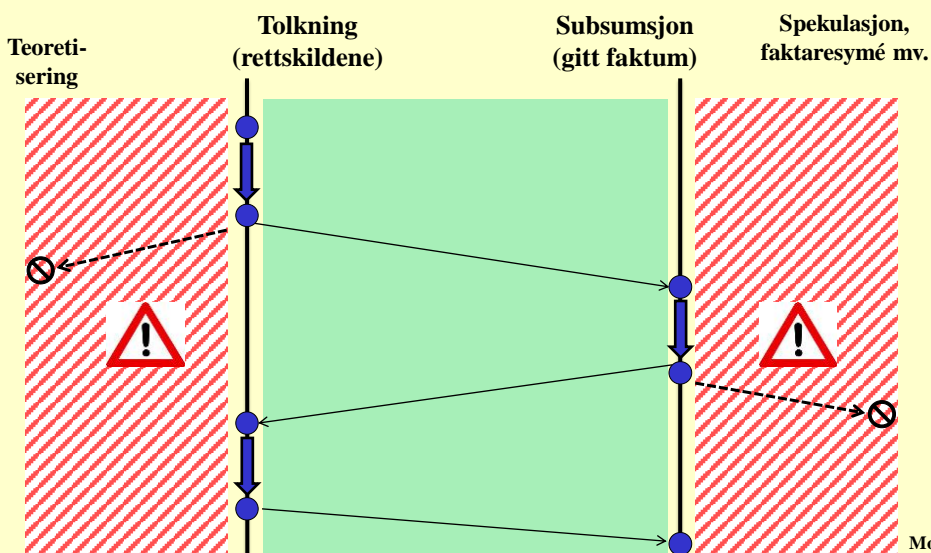
– praktikumsråd

60

Litt fremstillingsteknikk

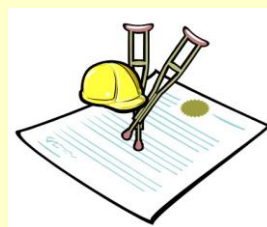
– samspillet/vekselvirkingen mellom tolkning og konkret rettsanvendelse (subsumsjon)

61

Uføretrygd

– vilkår og utmålingsprinsipper

Professor dr. juris Morten Kjelland

62